

- Nadání a jeho rozvoj (NaRo)

- Druhy nadání
- Modely nadání

Druhy nadání

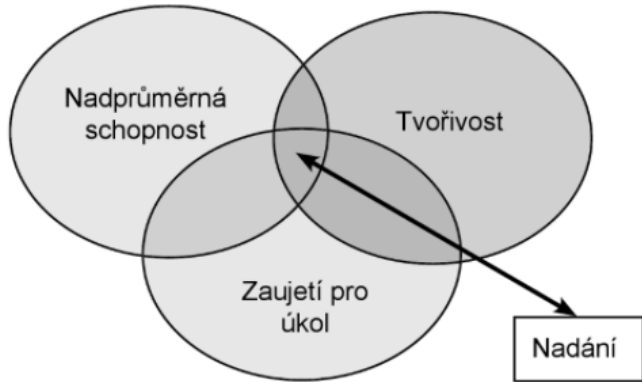
- Akademické – školní předměty
- Intelektové, např. R. J. Sternberg rozlišuje 3 druhy: analytické, syntetické (tvořivé), praktické)
- Umělecké
- Tvořivé
- Vůdčí

Druhy nadání

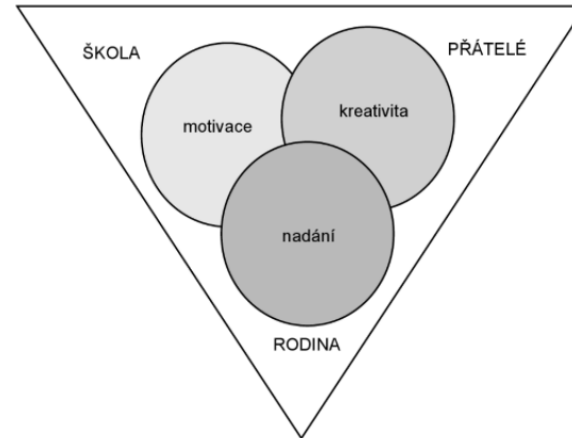
Základní klasifikace:

- a) Horizontální – podle druhů činností, ve kterých se nadání projevuje (matematické, hudební, výtvarné apod.)
- b) Vertikální – podle stupně aktuálního stavu: manifestované (aktuální) nebo latentní (potenciální)

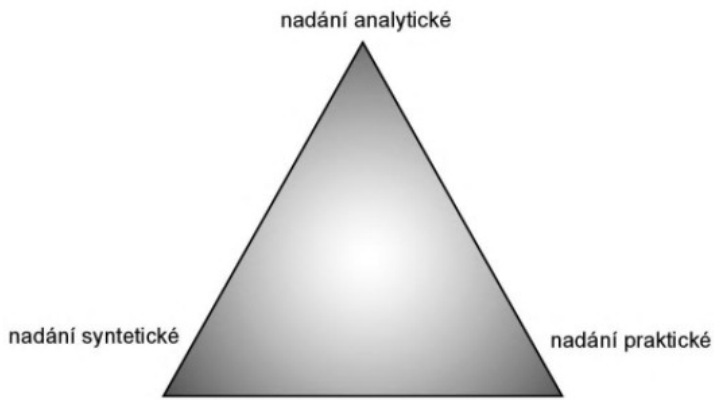
Podle Hříbkové, 2009

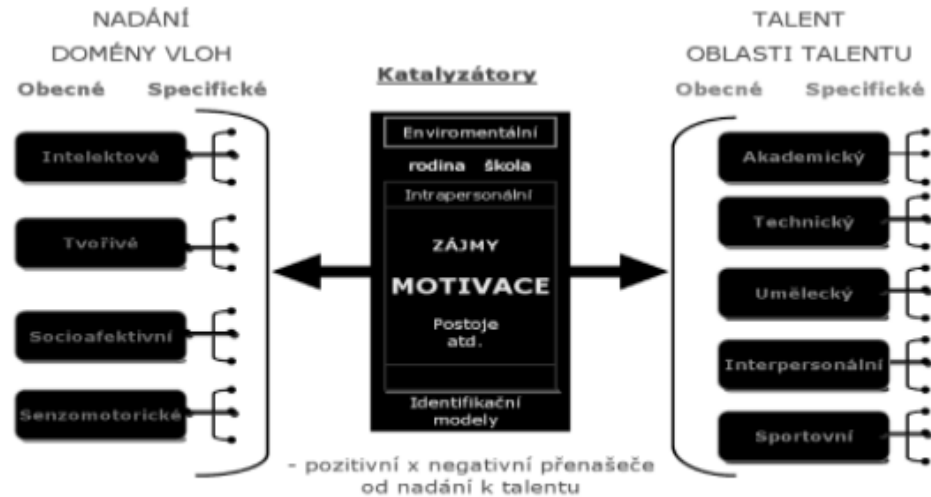
Tříkruhový model nadání (Joseph Renzulli, USA)

Trojhranný model nadání (Franz J. Mönks, Nizozemi)

Triarchický model nadání (Robert J. Sternberg, USA)

Diferencovaný model nadání a talentu (Francys Gagné, Kanada)

Přehled nejčastěji užívaných modelů nadání

Modely

- 1. zaměřené na schopnosti (Terman)**
- 2. zaměřené na výkon (Renzulli)**
- 3. zaměřené socio-kulturně (Tannenbaum)**
- 4. diferencování nadání a talentu**

1. Modely zaměřené na schopnosti

Myšlenka:

- duševní (intelektuální) schopnosti lze zjistit již v raném věku dítěte
- v průběhu života se podstatně nemění; schopnosti jsou stabilní.

1. Modely zaměřené na schopnosti

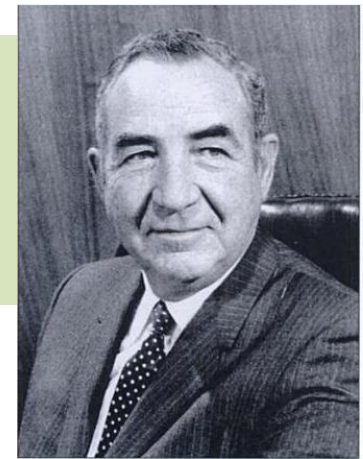
Lewis M. Terman (1877 – 1956)

- Motivace - eugenika
- Longitudiální výzkum
- 1500 vysoce nadaných, IQ min 140
- K identifikaci „nadaných“ použil test autorů Standord – Binetova (test inteligence, r. 1916)
- Inteligence dědičně determinovaná
- Zkoumání téměř až do smrti, pokračování žáci
- Kritika – podnětné prostředí dětí výzkumu; spokojenost v manželství

1. Modely zaměřené na schopnosti

Sidney Persy Marland (1888 – 1962)

- Nadané a talentované děti jsou ve skutečnosti deprivovány – zvláštní potřeby; vhodná vzdělávací opatření jako součást federálního školství USA v 70. letech 20. století
- Důraz na identifikační procesy pro zařazování nadaných do vzdělávacích programů (dříve důraz na úspěšnost ve všech testovaných oblastech)

2. Modely zaměřené na výkon

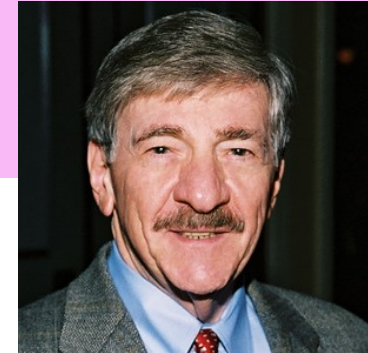
- Zdůrazňují činitele, kterých je zapotřebí pro **manifestaci** nadání
- Důraz na přenos „vloh do výkonu“
- Rozdíl mezi vlohami a realizací vloh
- Samotné vlohy a potenciál pro vysoký výkon nepovažují většinou za dostatečný
- Nepodnětné prostředí může zapříčinit nerozvinutí vloh
- Užívání pojmu „mimořádně výkonný žák“
- Role vzdělavatelů, rodičů

Poznámka:

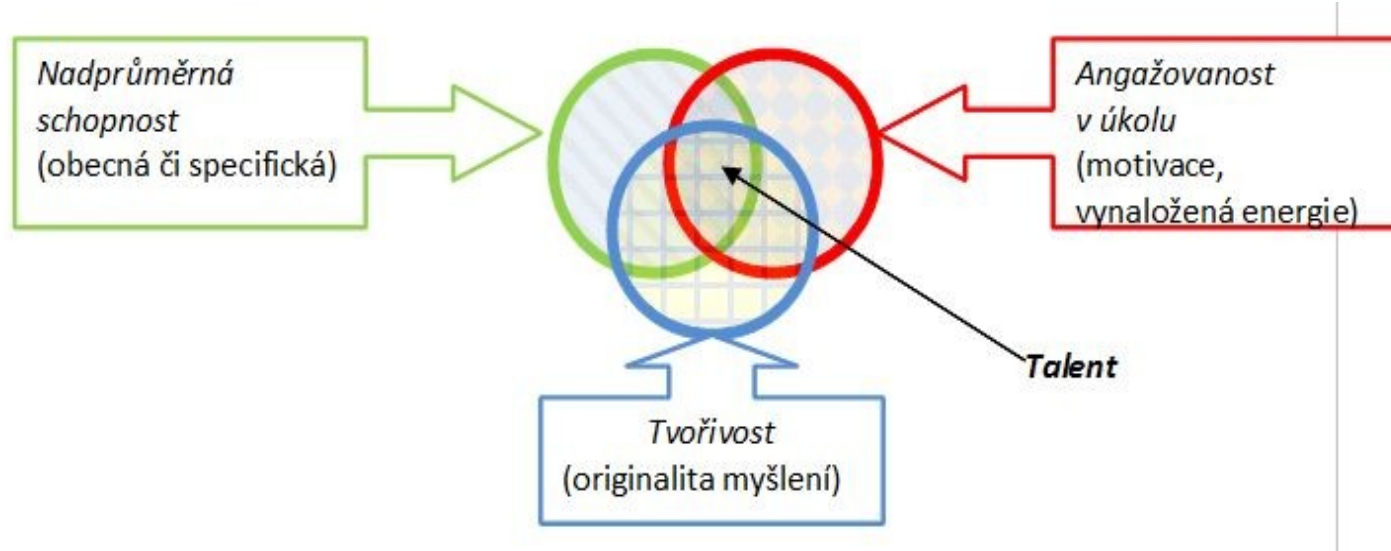
Vloha (předpoklad) – adekvátní podněty – rozvinutí potenciálu
až 50 % potenciálně vysoce nadaných dětí nedostane podněcování a odpovídající výchovu

2. Modely zaměřené na výkon

- **Joseph Renzulli**

Tříkruhová koncepce nadání (model 3 kruhů)

- **Joseph Renzulli (1936)**

Vlastní koncepce nadání – tzv. nadané chování.

Nadání - součinnost tří základních složek v harmonii.

Nejproduktivnější osoby nejsou nutně *jedničkáři*

Vysoké intelektuální schopnosti: 12-25 % populace

Provázanost faktorů formující nadání a ovlivňující výkon

1. dimenze: nadprůměrná všeobecná schopnost (paměť, získávání informací, integrace zkušeností, numerické, verbální a prostorové usuzování). Ekvivalent k IQ
2. dimenze: originalita myšlení, evaluace, flexibilita
3. dimenze: množství energie, vytrvalost, oddanost práci

Tvořivost tlumí: direktivní řízení, stereotypy, tendence ke konformitě

- **Franz J. Mönks (1932 - 2020)**

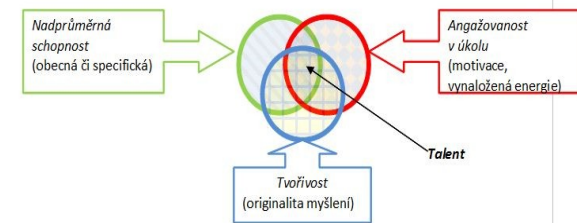
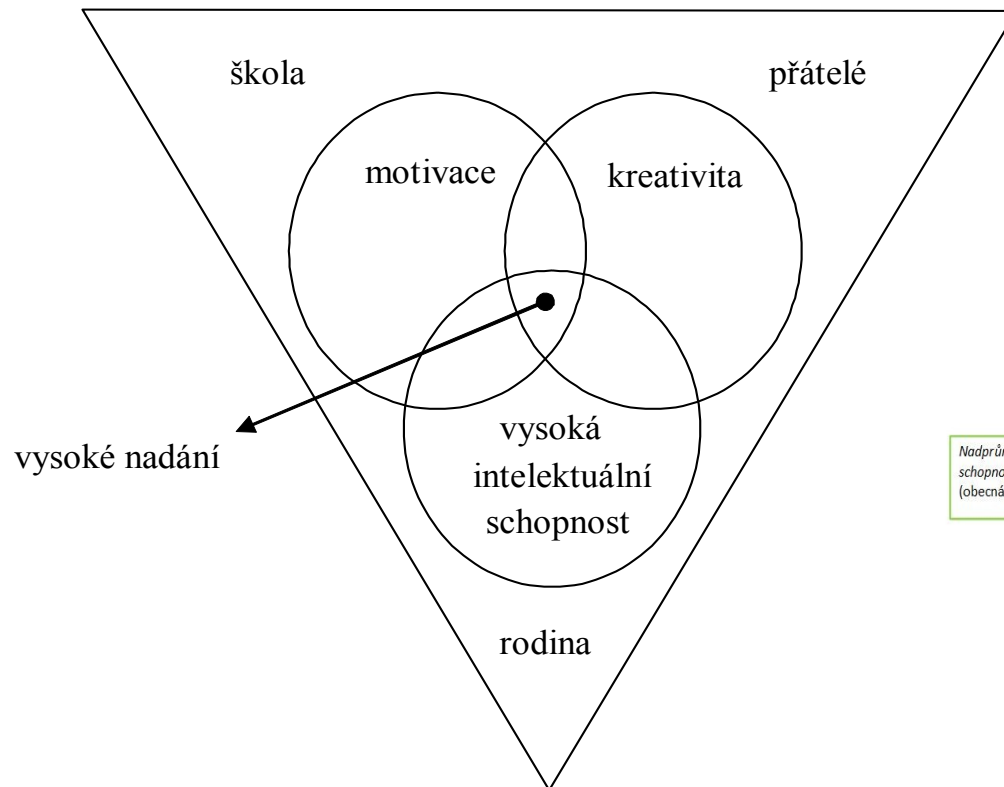
- Vychází z Renzulliho modelu, ale **vytýká** konceptu silné zaměření na osobnostní rysy a **absenci sociálního kontextu**
- Nahrazuje Renzulliho
 - *angažovanost v úkolu* **motivací** zahrnující riskování, očekávání a schopnost plánování
 - *všeobecné nadprůměrné schopnosti* – intelektuální schopnosti (5-10 % populace nadaní jedinci; Renzulli hranice 15-25 %)
- Koncept se skládá ze dvou triád:
 - a) osobnost
 - b) prostředí

2. Modely zaměřené na výkon

- **Franz J. Mönks**

Triadický model nadání

= model vzájemné závislosti

3. Modely zaměřené socio-kulturně

- Rozvinutí nadání – vhodné spolupůsobení faktorů individuálních a sociálních
- Vhodná **aplikace u socio-kulturně znevýhodněných dětí**
- Upozornění na úskalí: politická a hospodářská situace „...když se vzdělávací politika země soustředí např. jen na skupinu průměrných a slabších, budou nadaní a vysoce nadaní žáci ve školách dostávat málo možností podněcujících nadání“

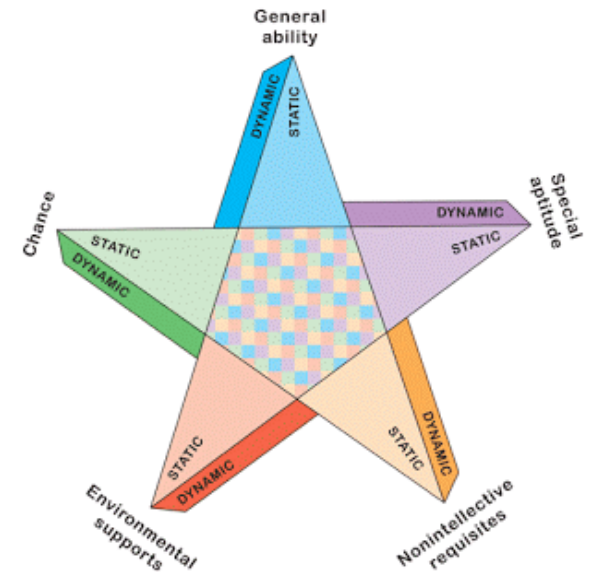
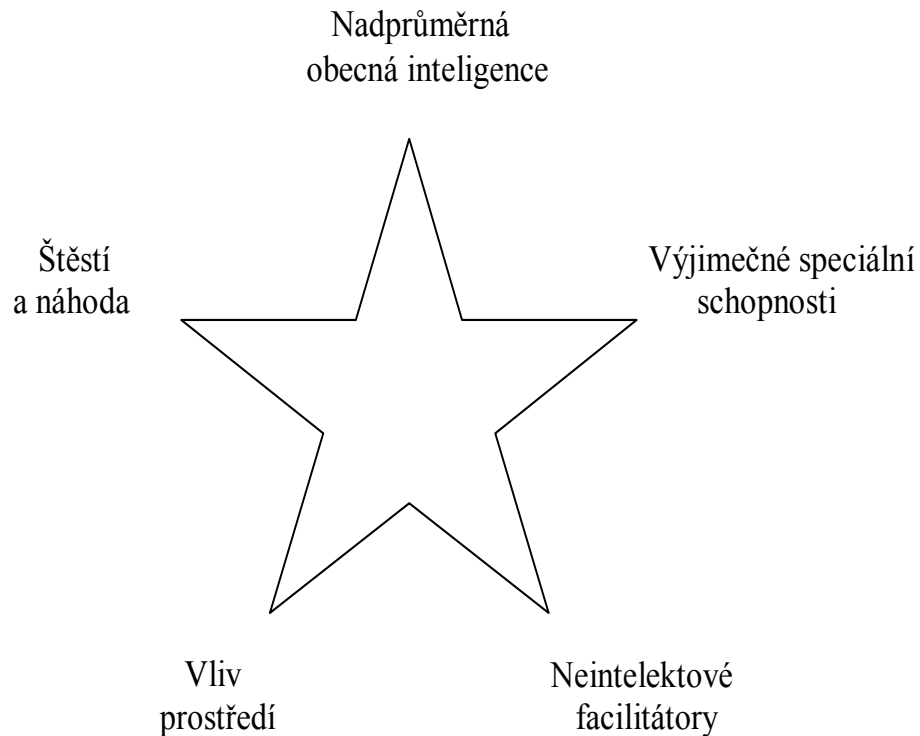
(podle MÖNKS, YPENBURGEROVÁ)

3. Modely zaměřené socio-kulturně

- **Abraham J. Tannenbaum (1924 – 2014)**

Hvězdicovitý model talentu

• Abraham J. Tannenbaum

Pět faktorů spolupůsobení na výkonovou složku nadání, jeho rozvoj

- a) Všeobecná schopnost, obecná intelektová schopnost – souvisí s úrovní obecné inteligence, která se odráží ve všech typech nadání. Stanovuje určitou nadprůměrnou min. hranici inteligence, která dopomáhá jedinci ke kvalitním výkonům.
- b) Specifická schopnost (speciální schopnost) – schopnost výjimečného výkonu v dané oblasti
- c) Neintelektové (facilitující) faktory – individuální charakteristiky osobnosti – sociální, emocionální složka, motivace, kreativita, sebevědomí, disciplína, přizpůsobení se
- d) Faktor prostředí – vliv rodiny, školy, přátel atd.
- e) Faktor šance, šťastná náhoda – být ve správný čas na správném místě

Skutečný talent se projevuje až v dospělosti vynikající úrovní výkonu, pozitivními vzory pro společnost nebo produkcí nápadů, které transformují společnost.

4. Modely diferencování nadání a talentu

- odlišení pojmu talent, nadání
- existují přirozeně snadné vzory chování, které nejsou výsledkem systematického tréninku v dané oblasti činnosti, což je pozorovatelné např. u malých dětí, kde je možnost systematické přípravy nerealizovatelná, nebo u dospělých, kteří zkoušejí určitou činnost poprvé

- **Francis Gagné – předpoklad modelu**

Nadání x talent – mělo by být exaktně rozlišováno

Přeměna daru (nadání) v talent

Nadání – nesystematické, přirozené rozvíjení schopností (intelektuální, kreativní, socio-afektivní, senzomotorické, ostatní)

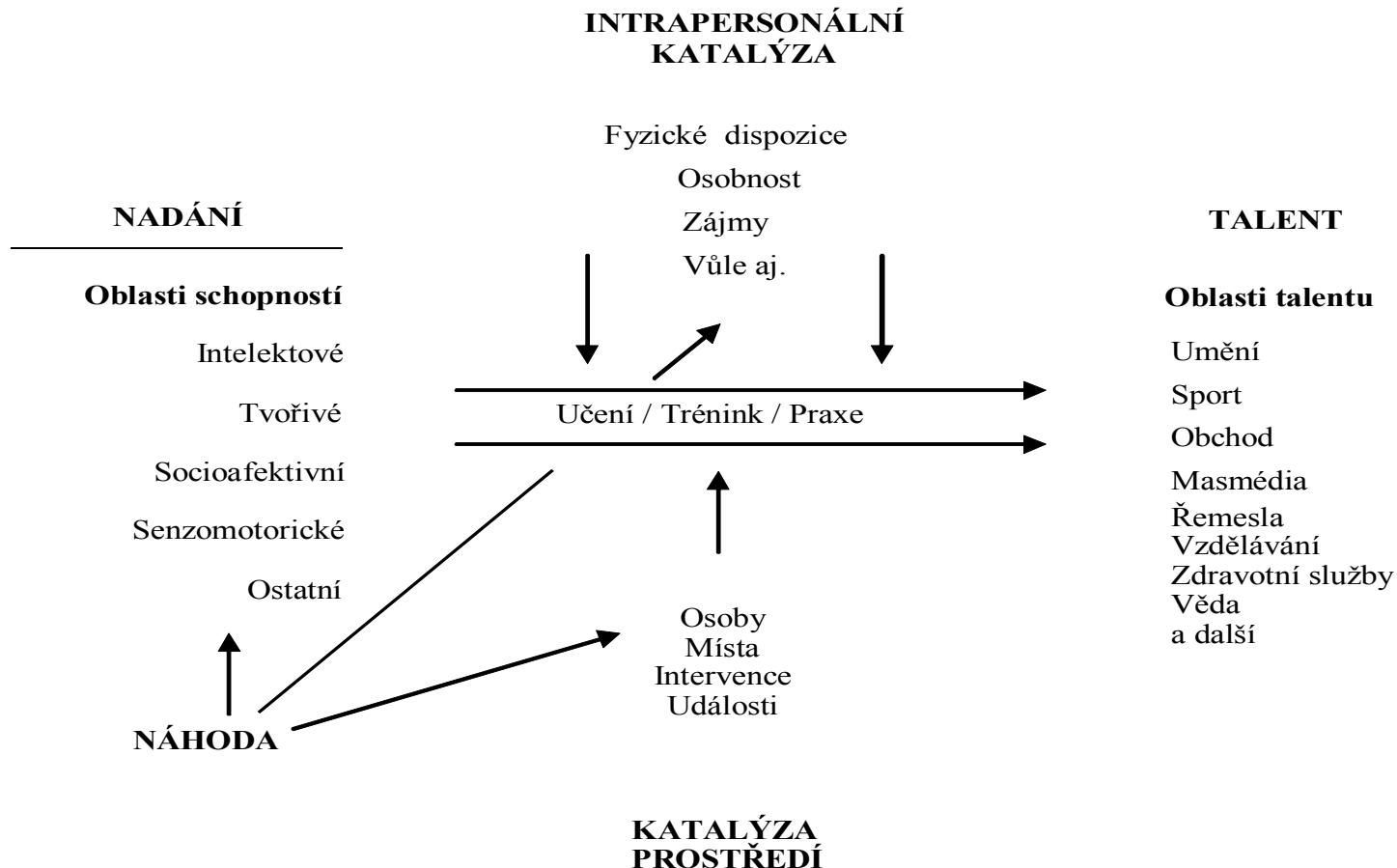
Talent – **systematicky** rozvíjené schopnosti, které vytváří odbornost v určité oblasti. Velkou roli hraje prostředí.

Rozvoj schopností je urychlován, katalyzován

4. Modely diferencování nadání a talentu

Francoys Gagné

- diferenciální model talentu a nadání (DMGT)

5. Modely kognitivních složek (kognitivní modely)

- Zaměřují se na **procesy** zpracování informací (směr od 2. pol. 20. století)
- Oblast zájmu:
 - čím se liší (kvalitativní rozdíly) např. vysoce nadané děti ve svém způsobu přijímání a zpracování informací od dětí průměrně nadaných
 - **důležitý není ani tak výsledný, konečný produkt, ale spíše cesta k němu**
- Kladení důrazu na IQ , měření i QI (= kvalita zpracovaných informací, např. Hermann Ruppel)
- Studium kvalitativních rozdílů v informačních procesech, porovnání nadaného dítěte s průměrně nadaným dítětem

5. Modely kognitivních složek (kognitivní modely

• **Robert J. Sternberg (1949)**

Pentagonální; triarchická teorie

= multidimenzionální konstrukt; komponentová subteorie

- zpochybňuje měření inteligencními testy, protože nejsou schopny měřit míru uplatnění jedince v adaptaci na nové a neznámé situace
- nedostatek běžně užívaných testů inteligence: měří pouze jednu z více složek inteligence (stejně jako např. Gardner)
- popisuje **inteligenci jako schopnost učit se ze zkušenosti**, dobře uvažovat, pamatovat si podstatné informace a dobře zvládat požadavky každodenního života.
- definuje tři druhy nadání: analytické, syntetické, praktické
- úspěchu je dosaženo jen vyvážeností mezi těmito 3 složkami

Poznámka: kniha R. J. Sternberg: Úspěšná inteligence

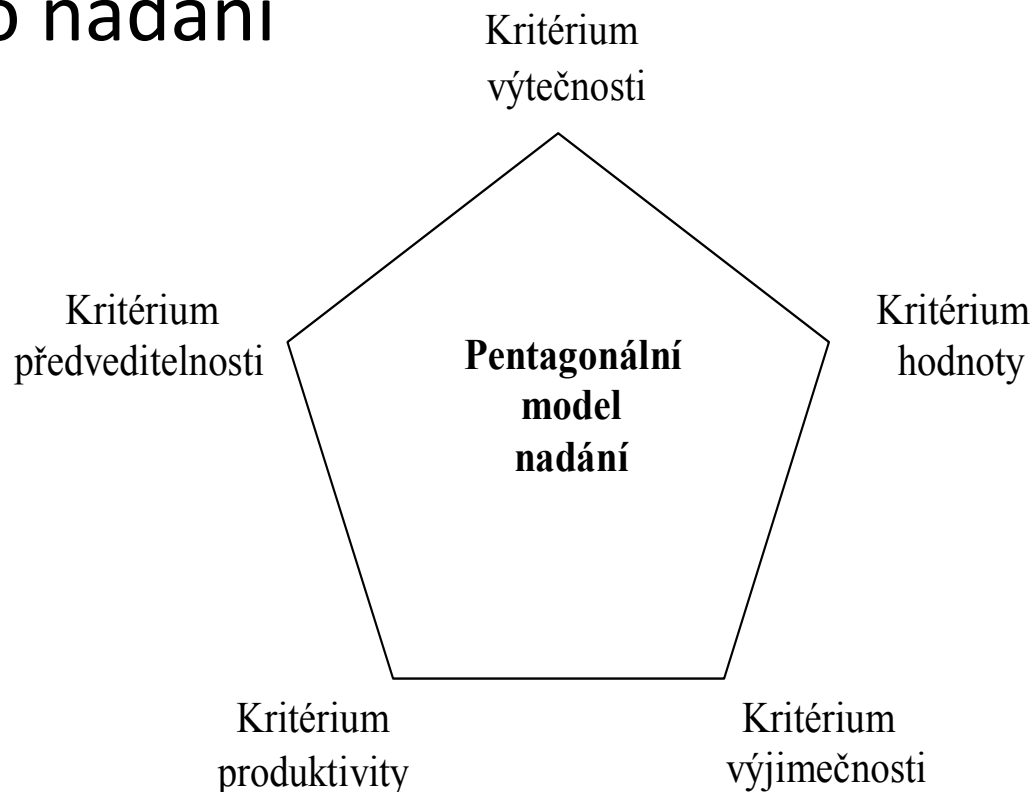
- **Robert J. Sternberg**

- **Analytické nadání** umožňuje rozebrat problém a rozumět jeho částem. Lidé s analytickým nadáním jsou úspěšní v klasických inteligenčních testech (klade se důraz na porozumění textu, řešení logických matic, analogie, rychlost úsudku aj.)
- **Syntetické nadání** patrné u jedinců dobře zvládající adaptaci v nových situacích. Nemusí vynikat v IQ testech, spíše často vidí v zadání hlubší souvislosti, které ostatní nevnímají
- **Praktické nadání** zahrnuje aplikaci jakýchkoli analytických či syntetických schopností do praxe

- **Robert J. Sternberg**

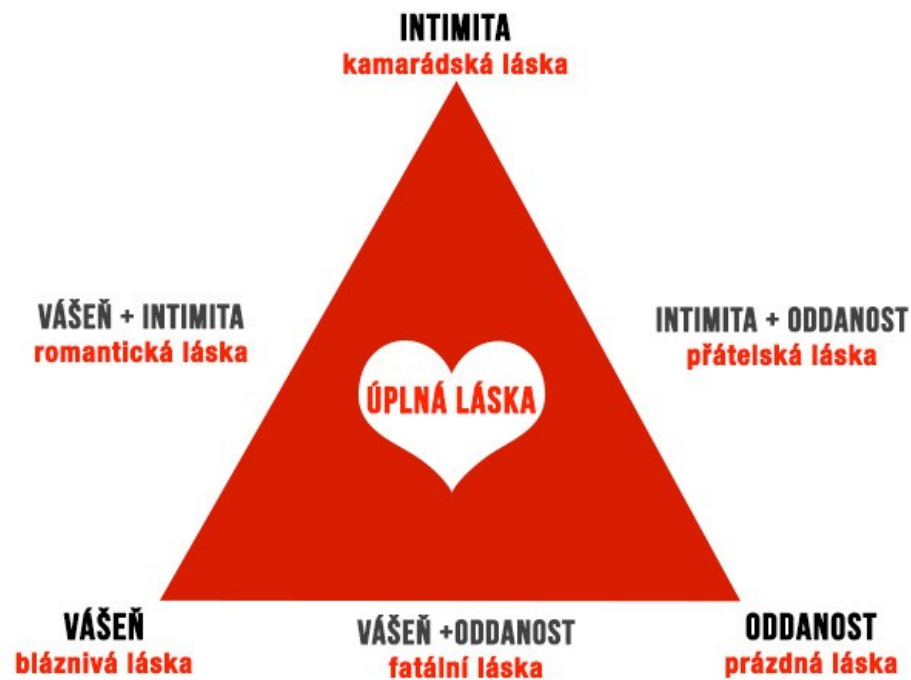
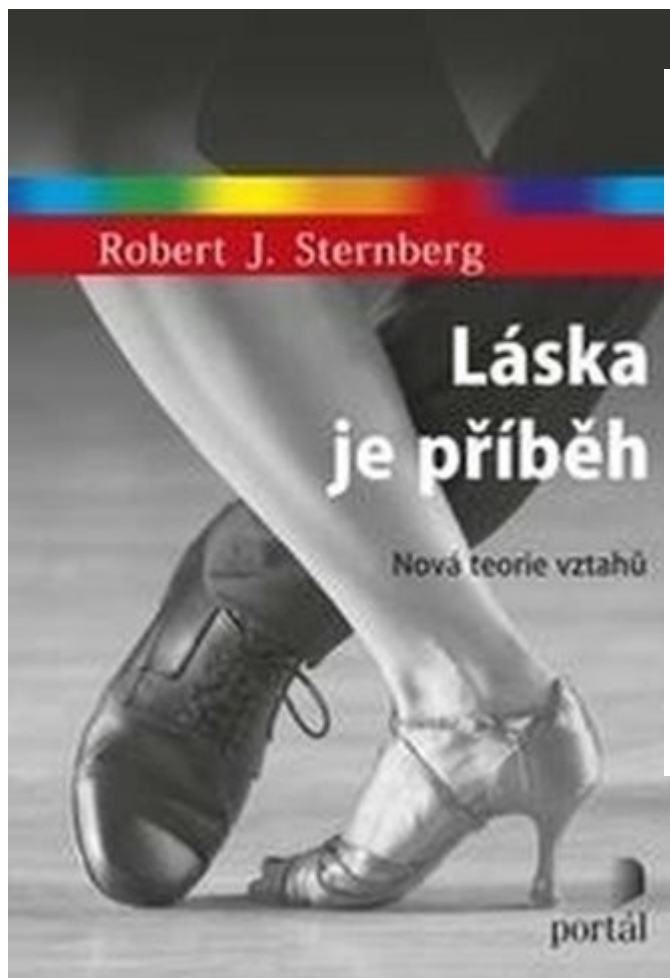

Pentagonální model (1993) rozvoje intelektového nadání

- **Robert J. Sternberg**

- **Láska jestliže (podmíněná)**, musí se zasloužit, vyžaduje spoustu úsilí
- **Láska protože (chci ...)**, hrozba konkurence, pochybností, jak dlouho vydrží atd.
- **Láska bez podmínek (miluji tě a tečka)**
- *odevzdávám se tobě a přijímám tě za manželku (manžela). Slibuji, že ti zachovám lásku, úctu a věrnost, že tě nikdy neopustím a že s tebou ponesu všechno dobré i zlé až do smrti (manželský slib)*
- *Láska je aktivní péče o život a růst toho, koho milujeme (Erich Fromm)*

Každá ze složek se určitým způsobem vyvíjí v čase.

- **Robert J. Sternberg**

Taxonomie intimity, vášně a závazek (Sernberg, 1986, str. 123)

	Intimita	Vášeň	Závazek
Lhostejnost (Nonlove)	-	-	-
Náklonnost (Liking)	+	-	-
Zamilovanost (Infatuated love)	-	+	-
Romantická láska (Romantic love)	-	-	+
Platonická láska (Empty love)	+	+	-
Věrná láska (Companionate love)	+	-	+
Pošetilá láska (Fatuous love)	-	+	+
Dokonalá láska (Consummate love)	+	+	+